

Транскордонне співробітництво

<https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-4>
УДК 339.94:332.135(477.8)
JEL F23, L23, R11

О. П. Демедюк

Перспективи розвитку транскордонних кластерів в прикордонних областях Західної України

Розглянуто особливості кластерної політики Європейського Союзу та України. Визначено основні ініціативи та програми розвитку кластерів у ЄС. Окреслено сучасний стан розвитку кластерів в областях уздовж західного кордону України. Наведено приклади успішної діяльності транскордонних кластерів в ЄС. Визначено перелік задекларованих транскордонних кластерів за участю української сторони вздовж західного кордону України. Вивчено кластери у суміжних з Україною регіонах країн уздовж західного кордону держави у сферах діяльності, пов'язаних з основними напрямками діяльності кластерів у відповідних областях України у межах транскордонного регіону, а також сфери смарт-спеціалізації суміжних з Україною регіонів країн уздовж західного кордону України у сферах діяльності, що корелюють з основними напрямками діяльності кластерів у відповідних областях України в межах транскордонного регіону. Окреслено перспективи розвитку транскордонних кластерів на аналізованій ділянці кордону. Визначено основні проблемні аспекти їх розвитку та запропоновано першочергові напрями вирішення.

Ключові слова: кластерна політика ЄС, транскордонні кластери, кластерні ініціативи, сфери смарт-спеціалізації, області вздовж західного кордону України.

Постановка проблеми. Кластери вважаються засобом забезпечення конкурентоспроможності економіки регіонів і реалізації цілей інноваційних напрямів смарт-спеціалізації у всьому розвиненому світі, зокрема в більшості країн-членів Європейського Союзу. Реалізація кластерної політики ЄС є частиною його промислової політики. Особливої уваги з боку ЄС кластери набули у 2008 р., коли вийшло «Повідомлення Європейської комісії щодо кластерів світового рівня в Європейському Союзі: імплементація широкої інноваційної стратегії» [1]. У наступному програмному періоді розвиток кластерів отримав не меншу увагу в Європейському Союзі. У 2014 р. вийшло «Повідомлення Європейської комісії щодо промислового ренесансу в Європі» [2]. У ньому акцентується увага на кластерах як інструментах сприяння та полегшення міжсекторної та транскордонної співпраці, а також на методах розвитку та інтернаціоналізації малих і середніх підприємств. Тоді ж Європейська комісія прийняла «Постанову №651/2014 щодо визнання деяких категорій допомоги сумісними з внутрішнім ринком під час застосування статей 107 і 108 Договору про функціонування Європейського Союзу» [3], в якій передбачена підтримка та фінансова допомога ЄС для інноваційних кластерів у розмірі 7,5 млн євро на кластер.

Відповідно до «Повідомлення Європейської комісії щодо інвестування в розумну, інноваційну та сталу промисловість. Нова стратегія промислового розвитку ЄС» (вересень 2017 р.) було створено висококваліфіковану робочу групу з питань кластерів задля надання рекомендацій зі стимулювання використання кластерів як стратегічного інструменту індустріальної політики [4]. Крім того, був заснований Форум європейської кластерної політики в межах діяльності Європейської обсерваторії з питань кластерів і промислових змін.

В Україні ж політика розвитку кластерів відсутня. Так, в українському законодавстві зараз не існує єдиного документа, який безпосередньо стосується кластерів, хоч у минулому робилось декілька спроб законодавчо врегулювати

© О. П. Демедюк, 2020.

питання їх створення та розвитку. Зокрема, Міністерство економіки України у 2008 р. підготувало проєкт Концепції створення кластерів в Україні, а Мінрегіонбудом спільно з Національною академією наук України розроблено проєкт Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів. Жоден з цих документів не отримав подальшого розвитку і залишився лише проєктом.

Але варто зазначити, що є низка програмних і стратегічних документів, які наголошують на важливості розвитку кластерів як ефективних інноваційних структур. Зокрема, Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року передбачає «запровадження різноманітних інструментів та механізмів стимулювання місцевого економічного розвитку (кластерів, національних проєктів, механізму державно-приватного партнерства тощо)» [5], Концепція Загальнодержавної економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року зазначає, що одним із шляхів комплексного розв'язання проблемних питань функціонування промислового сектору економіки України є «створення науково-інноваційно-виробничих кластерів у високотехнологічних галузях на базі комерціалізації власних наукових розробок з використанням незадіяних виробничих потужностей державних підприємств та галузевих наукових інститутів» та «визначення та законодавче закріплення чіткого порядку фінансування (співфінансування) кластерів» [6], а Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року наголошує, що «особливу увагу слід приділяти залученню суб'єктів малого і середнього підприємництва до міжнародних виробничо-збутових процесів шляхом заохочення розвитку ділових контактів і промислових кластерів» [7].

Щодо транскордонних кластерів в Україні, то у Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки серед її основних завдань зазначено «створення умов для розвитку кооперації та конкуренції у сфері малого та середнього бізнесу, утворення і забезпечення функціонування виробничих кластерів» [8]. У результаті виконання Програми передбачається «створити та забезпечити функціонування транскордонних економічних кластерів, індустриальних парків і об'єднань євро регіонального співробітництва». Перелік заходів щодо забезпечення розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр. містить забезпечення «формування транскордонного лісодеревообробного кластера для розвитку співробітництва в рамках Карпатської та Альпійської конвенцій у Дунайському басейні».

Хоч декларування важливості і намірів щодо розвитку кластерів в Україні і не підтримане активною практичною діяльністю органів влади, компанії у більшості регіонів об'єднуються для спільного використання та збагачення конкурентних переваг території, де вони знаходяться. Близькість до ЄС та спільний кордон з чотирма його країнами-членами дають можливість, передусім компаніям тих регіонів України, які прилягають до кордону, переймати значний позитивний досвід кластеризації сусідніх країн, виходити за межі кордону, розширяти доступність до ініціатив і програм розвитку кластерів ЄС чи навіть створювати транскордонні кластери, які б відповідали вимогам сучасної кластерної політики євроспільноти. Проте значна кількість проблем, пов'язаних з економічним та інвестиційним кліматом у державі та форматом діяльності вже створених кластерів, стримують процес їх виходу за межі кордонів.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичне підґрунтя розвитку кластерів почало формуватися наприкінці XIX ст. Основоположником кластерної теорії є М. Портер. Він першим запропонував і визначення кластера. Різноманітні аспекти функціонування кластерів досліджуються величезною кількістю вчених, серед яких: М. Дельгадо, С. Штерн, С. Тальман, М. Дженкінс, Н. Генрі, П. Свон, Р. Ваптіста, Л. Янг, С. Розенфельд, П. Кук та ін. Серед українських науковців –

це С. Оксенюк, Л. Батченко, С. Кропельницька, Н. Внукова, М. Войнаренко, А. Павлюк, І. Ткачук, Г. Семенов, Т. Пушкар, В. Федорова. Проте розвитку транскордонних кластерів у науковій літературі приділено значно менше уваги. Здебільшого їх досліджують науковці Східної Європи. Наприклад, С. Михайлов [9] досліджує модель потрійної спіралі (наука – влада – промисловість) у транскордонних кластерах регіону Балтійського моря. Ю. Куровська-Пиж [10] вивчає можливості розвитку транскордонного підприємництва в межах кластерних моделей на прикладі польсько-чеського прикордоння. А. Васілюк та А. Данілюк досліджують перспективи створення транскордонних кластерів у Польщі [11]. Сутність та особливості транскордонних кластерів розкривають В. Козик та О. Мицишин [12]. Н. Добрева вивчає основні напрями розвитку транскордонних кластерів в Україні [13]. К. Сала визначає ефективність функціонування Бещадського транскордонного туристичного кластера [14]. Н. Мікула окреслює типи та особливості функціонування транскордонних кластерів в Європі [15]. Але ґрунтовні комплексні дослідження проблем і перспектив розвитку транскордонних кластерів України на кордоні з ЄС на основі вивчення особливостей кластерних політик, сфер спеціалізації регіонів і специфіки діяльності кластерів практично відсутні в Україні.

Метою статті є визначення перспектив розвитку транскордонних кластерів на західному кордоні України.

Основні результати дослідження. *Кластерна політика ЄС, національні та регіональні кластерні політики країн-членів ЄС.* Європейський Союз розробляє та підтримує численні ініціативи щодо створення умов для появи нових кластерів і розвитку тих, що вже існують. Однією з основних є Європейська обсерваторія з питань кластерів і промислових змін. Вона є своєрідною точкою доступу до статистичної інформації, аналітики і картографічних схем кластерів, а також до основних засад кластерної політики ЄС та різноманітних аналітичних документів щодо розвитку кластерів. Під егідою цієї установи працює експертна група, проводяться регулярні зустрічі в межах Форуму європейської кластерної політики, організовується низка подій, зокрема Європейська кластерна конференція, зустрічі між представниками європейських стратегічних кластерних партнерств і тиждень кластерів [16].

У 2009 р. Європейська комісія започаткувала наступний напрям кластерної політики – «Ініціатива європейських кластерних досягнень», яка мала на меті розробити орієнтовну методологію організації кластерів та покращити процес внутрішнього менеджменту. Зараз нею займається Європейський секретаріат кластерного аналізу. Ця Ініціатива працювала також як програма фінансування, за якою відбулось два набори проектів у 2014 та 2015 рр., а у 2019 р. тривав набір проектів за новим етапом цієї ініціативи, цього разу в межах програми COSME (Програма конкурентоспроможності підприємств і МСБ).

Ще одним напрямом кластерної політики ЄС є інтернаціоналізація кластерів шляхом інтенсифікації мережевої співпраці кластерів і бізнес-структур через кордони та за межами секторів діяльності як в Європі, так і з третіми країнами. Для цього було засновано декілька ініціатив. Так, розпочала діяльність Європейська платформа співпраці кластерів, де надається можливість компаніям представляти себе, обмінюватись досвідом, шукати партнерів для співпраці, а також висвітлена інформація щодо проектів, що реалізуються чи реалізувались у сфері розвитку кластерів за різноманітними програмами, та щодо відкритих наборів проектів за програмами. Під її егідою проводяться заходи міжнародного рівня з пошуку партнерів серед країн-членів ЄС та третіх країн, які активно запрошуються до участі, часто в країнах, які не є членами Європейського Союзу. Зокрема, у березні 2018 р. такий захід був проведений в Україні [17].

Крім того, Європейська комісія заохочує створення європейських стратегічних кластерних партнерств через фінансові ініціативи за програмою COSME «Кластери інтернаціоналізуються» (Clusters Go International) для заохочення кластерів ЄС розвивати співпрацю через кордони та між секторами, особливо в нових видах діяльності, а також разом розробляти стратегічне бачення та спільні цілі щодо третіх ринків, зміцнюючи конкурентні позиції малих і середніх підприємств у глобальному вимірі.

Ще одним напрямом кластерної політики ЄС є видозміна ланцюгів доданої вартості та розвитку завдяки цьому нових видів діяльності. У межах цього напрямку Європейський Союз реалізовує ініціативу «Кластерні проекти для нових промислових ланцюгів вартості». Ця ініціатива фінансується за програмою INNOSUP-1 у межах програми «Горизонт 2020». Також у межах цього напрямку політики надається допомога кластерам у співпраці за тематичними сферами, визначеними стратегіями смарт-спеціалізації, за програмою «Європейські стратегічні кластерні партнерства для інвестування у смарт-спеціалізацію» (ESCPs-S3).

Отже, наразі кластери фінансуються Європейським Союзом за такими програмами:

- Програма європейських кластерних досягнень. У квітні 2019 р. закінчився третій набір проектів COS-CLUSTER-2018 з бюджетом 3,6 млн євро, результати якого ще не були оголошені [18];
- INNOSUP-1 «Кластерні проекти для нових промислових ланцюгів вартості» у межах програми «Горизонт 2020». Бюджет програми – 130 млн євро. Ця кластерна програма передусім зорієнтована на міжрегіональні та міжсекторні інновації в МСБ. У середньому проект отримує близько 4,6 млн євро фінансування ЄС [19];
- ESCPs-S3 «Європейські стратегічні кластерні партнерства для інвестування у смарт-спеціалізацію» в межах програми COSME фінансує створення кластерних партнерств у пріоритетних сферах діяльності відповідно до регіональних стратегій смарт-спеціалізації. Зараз фінансуються 9 проектів, що об'єднують 57 партнерів з 19 країн. Бюджет – близько 3 млн євро [20].

Ще однією ініціативою для кластерних партнерств є ESCP-4і «Європейські стратегічні кластерні партнерства інтернаціоналізуються». За дві серії фінансування у 2016-2017 та 2018-2019 рр. була надана допомога більше 40 партнерствам у розробленні спільних дій для покращення доступу європейського МСБ до третіх ринків та ініціювання довготривалої співпраці зі стратегічними партнерствами третіх країн. Бюджет – 19 млн євро [21].

Крім того, кластери реалізують різноманітні проекти в межах низки інших програм, які не пов'язані безпосередньо з розвитком кластерів. Серед них можна виділити CLUSTRAT у центральній Європі та всеєвропейську мережу Vanguard. Проект CLUSTRAT «Розвиток інновацій через нові кластерні концепції, орієнтовані на підтримку нових індустрій та крос-секторної співпраці» фінансувався за програмою Interreg для Центральної Європи. За цим проектом 18 партнерів з Австрії, Чехії, Німеччини, Угорщини, Італії, Польщі, Словаччини та Словенії розробили спільну стратегію, а також пропозиції щодо спільних дій на транснаціональному та макрорегіональному рівні [22]. «Ініціатива Vanguard для нового зростання через розумну спеціалізацію» розпочалась у листопаді 2013 р., з часом об'єднала органи влади 26 європейських регіонів [23]. Вони працюють над трансформуванням регіональних партнерств і кластерів, визначених стратегіями розумної спеціалізації, в кластери світового рівня, які можуть конкурувати на міжнародній арені.

Ще одним прикладом підтримки Європейським Союзом транскордонних кластерів є програма «Інноваційний експрес», що є частиною програми ЄС для

регіону Балтійського моря. Створюючи цю програму у 2014 р., національні та регіональні фінансові установи з Данії, Фінляндії, Ісландії, Литви та Норвегії вклали 1,5 млн євро у підтримку транснаціональних проєктів, які реалізуються кластерними організаціями. У 2015-2016 рр. було реалізовано 27 проєктів 64 кластерами. У 2018 р. розпочато фінансування ще 24 проєктів за цією програмою [24].

Частина країн-членів ЄС у поточному програмному періоді розвивають кластери виключно завдяки інструментам його кластерної політики (наприклад, Болгарія, Хорватія), а деякі країни проводять цілеспрямовану національну політику підтримки кластерів. Іспанія, Мальта, Ірландія, Данія сприяють розвитку кластерів через програми, які опосередковано стосуються кластерів, а здебільшого зорієнтовані на інновації та НДР. Австрія, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Чорногорія, Польща, Португалія підтримують кластери на національному рівні через спеціальну програму чи навіть декілька. Німеччина, Литва, Румунія реалізують національну кластерну політику через спеціалізовані кластерні програми та в межах інших програм, які опосередковано стосуються кластерів. Франція з середини 2000-х років проводить політику розвитку полюсів конкурентоспроможності, яка зорієнтована на кластери [25].

Більшість регіонів країн-членів ЄС проводять свою регіональну політику розвитку кластерів. Так, регіони Ховедштаден (Данія), Гранд Ест, Нормандія (Франція) чи Норд Недерланд (Нідерланди) підтримують розвиток кластерів і через регіональні, і через національні програми. Регіон Лапландія (Фінляндія) чи Берлін поєднують регіональні програми з програмами кластерної підтримки ЄС, а Нова Аквітанія (Франція), Баден Вюртенберг (Німеччина), Норте (Португалія), Лен Сконе (Швеція) чи Ост Недерланд (Нідерланди) використовують всі три рівні політики для розвитку кластерів на їх території.

Наявні кластери вздовж західного кордону України. Попри декларацію намірів сприяння розвитку кластерів і відзначення їх важливості у деяких державних документах, про масштабну повноцінну підтримку кластерів в Україні не йдеться.

Аналіз функціонування кластерів уздовж західного кордону України свідчить, що частина кластерів має суто декларативний характер, активної діяльності після їх створення не спостерігалось. Львівська область сьогодні має найбільшу кількість кластерів, тоді як у Закарпатській області, попри значний потенціал, особливо логістичний та транскордонний, не функціонує жодного (табл. 1).

Відзначимо також декілька кластерних ініціатив, за якими ведеться активна робота. У Івано-Франківській області заплановано створення кластера «Бойківське коло». Це проєкт міжрегіонального та міжмуніципального співробітництва, що діятиме задля розвитку туризму в унікальному субрегіоні Карпат, що охоплює території на межі Івано-Франківської, Львівської та Закарпатської областей.

З початку 2019 р. у Чернівецькій області існує кластерна ініціатива щодо створення єдиного кластера весільної індустрії (виробництво весільних суконь) у м. Чернівцях, зокрема проводяться необхідні зустрічі, вивчаються проблемні питання та розробляються пропозиції щодо перспектив подальшого розвитку зазначеної ініціативи. Крім того, Чернівецька ОДА зазначає, що враховуючи значний ресурсний і виробничий потенціал області у галузі деревообробної та меблевої промисловості (у Вижницькому, Путильському, Сторожинецькому, частково Глибоцькому та Хотинському районах розміщено левову частку лісогосподарських підприємств, промислових деревообробних і меблевих підприємств, на яких зайнята значна частина місцевих жителів, наявна розвинена сировинна база, функціонує освітня установа – Сторожинецький

Таблиця 1

Кластери у регіонах уздовж західного кордону України

Область	Назва	Рік створення	
Львівська	Львівський ІТ кластер	2010 р.	
	Деревообробка та меблеве виробництво		
	Кластер видавничої діяльності та поліграфії		
	Львівська	Агрорекреаційний кластер Горбогори	2017 р.
		Кластер сільського зеленого туризму Сколівщини	
	Львівська	Львівський кластер розвитку освіти та креативності	2018 р.
		Кластер медичного туризму	
		Biotech & Pharma Cluster	
Західноукраїнський кластер індустрії моди			
Чернівецька	Яблуневий кластер «Буковина»	2015 р.	
	ІТ-Асоціація ClusterBit		
Івано-Франківська	Кластер народних художніх промислів «Сузір'я»	2004 р.	
	Галицький інноваційний кластер	2013 р.	
	ІТ-кластер Івано-Франківськ	2015 р.	
	Прикарпатський еко-енергетичний кластер	2017 р.	
Волинська	Енергетичний кластер «Інновейшн енерджи»	2014 р.	
	Волинський туристичний кластер		
	Луцький ІТ-кластер		

Джерело: розроблено автором, зокрема на основі інформації згідно з запитами про отримання публічної інформації від 02.12.2019 № ДЕ-281, Івано-Франківська обласна державна адміністрація [26], від 22.11.2019 №03/1076, Чернівецька обласна державна адміністрація [27], від 23.12.2019 №7574/06-06, Закарпатська обласна державна адміністрація [28].

лісовий коледж, наявні інституції з підтримки суб'єктів галузі), можливим є створення на території області кластерів саме у сфері деревообробки.

Закарпатська область розглядає можливості створення кластера автомобілебудування на своїй території. Зокрема, в кінці листопада 2019 р. тут було проведено «Форум ініціатив. Кластери», організований Федерацією роботодавців автомобільної галузі України і компанією «Єврокар» за сприяння Німецько-української промислово-торговельної палати та Торгового відділу Посольства Австрії у Києві. Форум об'єднав власників і керівників ключових компаній, промисловців, виробників, роботодавців, іноземних інвесторів і представників експертного середовища, зокрема для обговорення питань щодо використання потенціалу автомобілебудівного кластера та втілення ефективної інноваційної промислової політики 4.0.

Транскордонні кластери вздовж західного кордону України та в ЄС. Завдяки активній політиці сприяння виходу кластерів за межі внутрішніх кордонів країн, що проводиться ЄС, значна їх кількість формує транскордонні та міжнародні партнерства, які з часом перетворюються на транскордонні та міжнародні кластери. Кластер «Медікон Воллі» (Medicon Valley) між Данією та Швецією особливо відомий досягненнями у сферах лікування неврологічних розладів, раку та діабету. Об'єднує більше 85 біотехнологічних, 27 фармацевтичних, 166 медтехнічних компаній, 7 наукових парків, 6 інкубаторів, 97 дослідницьких і виробничих організацій, 32 госпіталі, 12 університетів, 32 лабораторії, 25 інвестиційних компаній та 17 громадських організацій. Близько 400 міжнародних компаній відкрили свої офіси на території кластера [29]. «BIG-Кластер» об'єднує три кластерні організації з Голландії, Бельгії та Німеччини. Реалізують цікаві проекти щодо розроблення бізнес-планів з використання біовідновлювальних матеріалів і палива, залучення докторантів та аспірантів до практичного використання знань на підприємстві,

а також допомоги у заснуванні стартапів у біоекономіці. Мають свою онлайн-платформу, через яку проводять навчання щодо основ біоекономіки [30]. Кластер «Біо Воллі» (Bio Valley) об'єднує компанії, дослідницькі інститути, агенції економічного розвитку та громадські організації суміжних регіонів Франції, Німеччини та Швейцарії, які працюють у сфері фармацевтики та медичних технологій. Тут діє понад 600 фармацевтичних компаній, з яких 40% є найбільшими фармацевтичними компаніями світу, і функціонує 14 наукових парків. Кластер має понад 30 спеціалізованих технологічних платформ, де учасники обмінюються інформацією про проблеми діяльності та історії успіху [31].

«Кластер топ технологій» (Top-Technology-Cluster) включає південні регіони Голландії, західні регіони Німеччини та східні регіони Бельгії. Це нова ініціатива, яка тільки починає втілюватись у життя, тому зараз основною метою об'єднання є створення синергії між компаніями, виявлення проектних ідей і реалізація спільних транскордонних інноваційних і технологічних проектів [32].

Також в Європі функціонують великі мережеві кластери за певними сферами діяльності. Наприклад, «Кластер європейських залізничних доріг» (ERCI) є основним метакластером залізничної індустрії в Європі. Об'єднує 14 інноваційних кластерів десяти країн [33]. «Транснаціональний кластер відновлювальної енергетики Дунаю» (TREC Danube) об'єднує регіональні кластери у сфері відновлювальної енергетики, енергетичних систем і біоекономіки. Фінансується Федеральним міністерством освіти та досліджень Німеччини. Кластер має двох учасників з України – Львівський державний центр науки, інновацій та інформатизації та Національний лісотехнічний університет України [34].

Транскордонні кластери на західному кордоні України створено лише у співпраці з польськими партнерами (табл. 2). Але те, чи дійсно в їх межах

Таблиця 2

Транскордонні кластери вздовж західного кордону України

Назва	Рік створення	Учасники
Польсько-білорусько-український транскордонний туристичний кластер	2014	Волинський туристичний кластер Брестський туристичний кластер Люблінська регіональна туристична організація
Транскордонний кластер інновацій	2015	Хелмська господарська палата Спілка з обмеженою відповідальністю Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Науковий інформаційно-статистичний кластер «Інфостат– Україна– Польща»	2013	ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» Головне управління статистики у Львівській області Львівський національний університет імені Івана Франка Львівська обласна спілка економістів України Статистичне управління Підкарпатського воєводства Жешувський університет Центр статистичних досліджень і освіти ГУС Польщі
Бещадський транскордонний туристичний кластер	2004	Бещадський повіт Самбірський район Турківський район

Джерело: розроблено автором.

ведеться якась діяльність, викликає значні сумніви. Принаймні інформації про їхню діяльність немає у загальному доступі, жодних інтернет-сторінок,

сторінок у соцмережах чи окремих вкладок на сайтах адміністрацій областей чи районів, суб'єкти економічної діяльності яких беруть участь у кластерах, не існує.

Перспективні сфери виходу українських кластерів за межі кордонів. Хоч сьогодні неможливо говорити про якісь особливі досягнення транскордонних кластерів в Україні, все ж перспективи співпраці, створення кластерних партнерств і заснування нових кластерів у транскордонному просторі Україна-ЄС є. У суміжних з Україною регіонах Польщі, Румунії та Словаччини функціонує значна кількість кластерів у сферах діяльності, пов'язаних з основними напрямками діяльності кластерів в українському прикордонні. Деякі з них наведено у табл. 3. Кластери регіону Північний Великий Альфельд Угорщини, що безпосередньо межує з Україною, не включені в таблицю, оскільки наша країна межує з Угорщиною лише в Закарпатській області, де

Таблиця 3

Деякі кластери у суміжних з Україною регіонах Польщі, Румунії та Словаччини у сферах діяльності, пов'язаних з основними напрямками діяльності кластерів у відповідних областях України в межах транскордонного регіону

Назва кластера	Розташування	Подібні кластери та ініціативи за сферою діяльності в областях України вздовж західного кордону
Люблінський кластер медицини та оздоровлення (Lublin Medicine-Medical and Wellness Cluster)	Люблінське воєводство	Кластер медичного туризму, Biotech & Pharma Cluster (Львівська область)
Східний автомобільний альянс (East Automotive Alliance)	Підкарпатське воєводство	Ініціатива створення кластера автомобілебудування (Закарпатська область)
Польська автомобільна група (Polish automotive group)		Ініціатива створення кластера автомобілебудування (Закарпатська область)
Підкарпатський кластер смаків (Subcarpathian Flavours Cluster) у т. ч. виробництво і переробка харчових продуктів		Агрорекреаційний кластер Горбогори (Львівська область)
Кластер AT+R у т. ч. автомобілебудування	Східна Словаччина	Ініціатива створення кластера автомобілебудування (Закарпатська область)
Північно-східний кластер текстилю «Астріко» (Astrico Nord-Est Textile Cluster)	Північно-східна Румунія	Кластер народних художніх промислів «Сузір'я» (Івано-Франківська область) Ініціатива створення кластера весільної індустрії (Чернівецька область)
Кластер «Агро Трансільванія» (Agro Transylvania Cluster)	Північно-західна Румунія	Яблуневий кластер «Буковина» (Чернівецька область)
Еко-інноваційний кластер для сталого навколишнього середовища (Eco-Innovation Cluster for Sustainable Environment)		Прикарпатський еко-енергетичний кластер (Івано-Франківська область)
Трансільванський енергетичний кластер (Transylvania Energy Cluster)		Прикарпатський еко-енергетичний кластер (Івано-Франківська область)
Трансільванський кластер креативних індустрій (Transylvania Creative Industries Cluster)		Кластер народних художніх промислів «Сузір'я» (Івано-Франківська область) Ініціатива створення кластера весільної індустрії (Чернівецька область)

Джерело: розроблено автором на основі [35].

немає жодного кластера, а єдина наявна кластерна ініціатива стосується сфери автомобілебудування, на якій не спеціалізуються кластери з угорської сторони кордону.

Якщо розглядати сфери смарт-спеціалізації суміжних з українськими регіонів сусідніх країн, то варто відзначити що компанії там спеціалізуються на сферах діяльності, в межах яких функціонують кластери на суміжних українських територіях (табл. 4).

Таблиця 4

Деякі сфери смарт-спеціалізації суміжних з Україною регіонів Польщі та Румунії у сферах діяльності, що корелюють з основними напрямками діяльності кластерів у відповідних областях України в межах транскордонного регіону

Сфера спеціалізації	Регіон	Подібні кластери та ініціативи за сферою діяльності в областях України вздовж західного кордону
Біоекономіка, зокрема переробка сільгоспродукції продукції, виробництво паперу, деревини, меблів, енергетика, фармакологія	Люблінське воєводство	Biotech & Pharma Cluster (Львівська область)
Медицина і здоров'я		Кластер медичного туризму, Biotech & Pharma Cluster (Львівська область)
ІКТ		Львівський ІТ кластер Луцький ІТ-кластер
Виробництво енергії з низьким вмістом вуглецю		Енергетичний кластер «Інновейшн енерджи» (Волинська область)
Автомобілебудування	Підкарпатське воєводство	Ініціатива створення кластера автомобілебудування (Закарпатська область)
Якість життя, зокрема виробництво і переробка їжі, туризм та екотехнології		Агрорекреаційний кластер Горбогори Кластер сільського зеленого туризму Сколівщини Кластер медичного туризму (Львівська область)
ІКТ		Львівський ІТ кластер
Текстильна промисловість	Північно-східна Румунія	Кластер народних художніх промислів «Сузір'я», ініціатива створення кластера весільної індустрії (Чернівецька область)
Здоровий спосіб життя та туризм		Ініціатива створення кластера «Бойківське коло» (Івано-Франківська область)
Агропродовольство		Яблуневий кластер «Буковина» (Чернівецька область)
Біотехнології		Прикарпатський еко-енергетичний кластер (Івано-Франківська область)
ІКТ	Північно-західна Румунія	ІТ-Асоціація ClusterBit (Чернівецька область), ІТ-кластер (Івано-Франківськ)
Агропродовольство		Яблуневий кластер «Буковина» (Чернівецька область)
Нові матеріали (зокрема виробництво меблів, паперу, пластику)		Ініціатива створення кластера деревообробки (Чернівецька область)

Джерело: розроблено автором на основі [36].

Тому є передумови для виходу українських кластерів за межі національного кордону не тільки у співпраці з вже створеними кластерами по інший бік кордону, але і з окремими компаніями для заснування нових на основі подібних сфер спеціалізації та об'єднання конкурентних переваг у транскордонному

просторі. У табл. 4 враховані лише суміжні області Польщі та Румунії, оскільки в Угорщині та Словаччині стратегії смарт-спеціалізації реалізуються лише на національному рівні.

Хоч потенціал розвитку транскордонних кластерів за участю українських компаній є значним, низка проблем кластерної політики України та функціонування кластерів у державі суттєво обмежують ефективність діяльності наявних транскордонних кластерів і появу нових. Відзначимо деякі з них.

1. Відсутність цілеспрямованої політики розвитку кластерів в Україні. Їх важливість зазначається в деяких стратегічних і програмних документах, практично всі області у своїх регіональних програмах розвитку згадують кластери, але жодних конкретних форм їх фінансової чи організаційної підтримки не визначено. Крім того, не прослідковується зв'язок між ініціативами, пов'язаними з розвитком кластерів, на національному і регіональному рівнях. Також немає визначених інституцій сприяння кластерній діяльності.

2. Частина кластерів, особливо транскордонних, виглядають «самопроголошеними» чи просто «декларативними», насправді певної активної їх діяльності не спостерігається.

3. Відносно низька привабливість країни та її регіонів для потенційних інвесторів через економічні проблеми та російську агресію на сході України.

4. Недостатність інформації щодо заснування та функціонування кластерів в Україні. Сайт «Українські кластери» застарів, хоч у березні 2020 р. був задекларований його перезапуск і популяризація у соціальних мережах [37]. Невелика кількість українських кластерів мають вебсайти, більше створили сторінки у соцмережах, але не всі з них містять актуальну інформацію. Зовсім мало українських кластерів представлено на сайтах кластерних ініціатив ЄС. Транскордонні кластери взагалі не мають жодної візуалізації. Часто кластери не мають структурної одиниці, яка б відповідала за інформаційну кампанію та візуальне представництво кластера в країні та за кордоном.

5. Часта відсутність чіткої структури кластерів з окремими одиницями, які займаються фінансовими, організаційними, інформаційними, маркетинговими питаннями, координацією співпраці між учасниками тощо.

6. Відсутність і нерозуміння важливості навчальних програм і заходів для потенційних учасників кластерів.

Висновки. Очевидно, що розвиток кластерів в Україні, а тим більше їх вихід за межі державних кордонів, потребує цілеспрямованої державної підтримки, переймання кращих закордонних практик і зміни підходів до діяльності деяких наявних кластерів. Регіони, які знаходяться близько до зовнішнього кордону ЄС, мають більше можливостей доступу до його кластерних ініціатив і програм. Тому важливо володіти інформацією про них та про інші програми, в межах яких можлива підтримка кластерів (наприклад, програми транскордонного співробітництва). Для досягнення цілей виходу українських кластерів за межі державних кордонів вважаємо необхідним:

- законодавче закріплення напрямів державної політики розвитку кластерів, включно з джерелами їх фінансової підтримки;
- розроблення програми визначення на основі досліджень українських і закордонних експертів декількох основних пілотних кластерів з високим потенціалом, які отримуватимуть організаційну та фінансову підтримку. Кластери мають бути відібрані, враховуючи також потенціал виходу за межі країни, перспективи співпраці із зарубіжними партнерами та у транскордонному просторі, розташування України на зовнішньому кордоні ЄС та сфери спеціалізації суміжних регіонів країн-сусідів;

- проведення навчань для представників органів влади із залученням закордонних експертів, учасників успішних кластерів, зокрема транскордонних, щодо необхідності та переваг кластерного розвитку, кращих кластерних політик, програм, а також ініціатив ЄС;
- організація заходів і поїздок на місця для отримання українськими кластерами необхідного досвіду та ознайомлення з кращими практиками діяльності закордонних кластерів;
- інформування наявних кластерів щодо численних ініціатив ЄС та можливості участі в них;
- створення національної чи регіональних кластерних асоціацій як посередника між кластерами та органами влади, ініціатора відстоювання ролі кластерів у економічній, промисловій та науково-дослідній політиках держави, представника українських кластерів за кордоном, зокрема в численних ініціативах і програмах розвитку кластерів ЄС;
- робота самих кластерів над створенням чіткої структури з окремими одиницями, які займаються фінансовими, організаційними, інформаційними, маркетинговими питаннями, координацією співпраці між учасниками тощо та над позиціонуванням себе на ринках, включно з розробленням вебсайтів (з версіями іноземними мовами), забезпечення наявності інформації про кластер на основних кластерних платформах ЄС, участь у заходах за кордоном, застосування інших маркетингових інструментів.

Список використаних джерел

1. Communication from the commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards world-class clusters in the European Union: Implementing the broad-based innovation strategy. *European Union Law*: Website. 2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0652:REV1:en:PDF>
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. For a European Industrial Renaissance. *European Union Law*: Website. 2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0014>
3. Commission Regulation (EU) No 651/2014 of 17 June 2014 declaring certain categories of aid compatible with the internal market in application of Articles 107 and 108 of the Treaty Text with EEA relevance. *European Union Law*: Website. 2014. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2014.187.01.0001.01.ENG
4. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank. Investing in a smart, innovative and sustainable industry. A renewed EU Industrial Policy Strategy. *European Union Law*: Website. 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2017:0479:FIN>
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: постанова Кабінету Міністрів України від 6.08.2014 р. № 385. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
6. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.08.2013 р. № 603-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-%D1%80>
7. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 504-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80>
8. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 554. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF>
9. Mikhaylov A. Features of the Triple Helix Model in Cross-Border Clusters. *World Applied Science Journal*. 2013. Vol. 21(12). Pp. 1734-1738. URL: [http://www.idosi.org/wasj/wasj21\(12\)13/5.pdf](http://www.idosi.org/wasj/wasj21(12)13/5.pdf)
10. Kurowska-Pysz J. Opportunities for Cross-Border Entrepreneurship Development in a Cluster Model Exemplified by the Polish – Czech Border Region. *Sustainability*. 2016. Vol. 8(3). DOI: <https://doi.org/10.3390/su8030230>
11. Wasiluk A., Daniluk A. *The possibilities of creating cross-border clusters*. Vilnius, 2013. 214 p.

12. Козик В. В., Мицишин О. Л. Транскордонні кластери: сутність та особливості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2017. № 875. С. 153-160.
13. Добрева Н. Ф. Основні напрями розвитку транскордонних кластерів в Україні. *Ефективність державного управління: зб. наук. пр.* 2013. Вип. 34. С. 246-253. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2013_34_29.
14. Sala K. Clusters as a form of cooperation and innovation on the example of the Bieszczady Cross-Border Tourism Cluster. *Zeszyty Naukowe Malopolskiej Wyzszej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*. 2016. Nr. 32(4). S. 87-96. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=1476786>
15. *Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва* / ред. Н. А. Мікула. Львів: ІРД НАН України, 2010. 150 с.
16. European observatory for clusters and industrial change. *European Comission*: Website. 2020. URL: https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/cluster/observatory_en
17. A vibrant platform at the service of cluster organisations. *European Cluster Collaboration Platform*: Website. 2020. URL: <https://www.clustercollaboration.eu/vibrant-platform-service-cluster-organisations>
18. New Developments in EU cluster policy. *The European Network of Innovation Agencies*: Website. URL: https://www.taftie.org/sites/default/files/Christophe%20presentation_2018%20%28002%29.pdf
19. INNOSUP Initiative. *European Cluster Collaboration Platform*: Website. 2018. URL: <https://www.clustercollaboration.eu/eu-initiative/innosup-calls>
20. List of ESCP S3. *European Cluster Collaboration Platform*: Website. 2020. URL: <https://www.clustercollaboration.eu/eu-cluster-partnerships/escp-s3/profiles>
21. European Strategic Cluster Partnership for Going International. *European Cluster Collaboration Platform*: Website. 2020. URL: <https://www.clustercollaboration.eu/eu-cluster-partnerships/escp-4i>
22. CLUSTRAT New Cluster Concepts for Central Europe. *CLUSTRAT Project*: Website. 2014. URL: <http://www.clustrat.eu/clustrat.eu/index.html>
23. Smart Guide to Cluster Policy. *The European Secretariat for Cluster Analysis*: Website. 2016. URL: <https://www.cluster-analysis.org/downloads/smart-guide-to-cluster-policy>
24. Evaluation of BSR Stars Innovation Express 2015 – in brief. *BSR Stars*: Website. 2018. URL: http://www.bsr-stars.eu/wp-content/uploads/2018/01/Evaluation-of-BSR-Stars-Innovation-Express-2015-projects_SHORT-VERSION.pdf
25. Cluster programmes in Europe and beyond. *European cluster conference 2019*: Website. URL: <https://www.eucluster2019.eu/files/events/4538/files/eocic-cluster-programme-report.pdf>
26. *Івано-Франківська обласна державна адміністрація*: сайт. 2020. URL: <http://www.if.gov.ua/>
27. *Чернівецька обласна державна адміністрація*: сайт. 2020. URL: <https://bukoda.gov.ua/>
28. *Закарпатська обласна державна адміністрація*: сайт. 2020. URL: <https://carpathia.gov.ua/>
29. Medicon Valley. *Medicon Valley Alliance*: Website. 2020. URL: <http://mva.org/about-mva/medicon-valley>
30. The Bio Innovation Growth mega Cluster. *BIG-Cluster*: Website. 2020. URL: <https://www.bigc-initiative.eu>
31. Bio Valley. The life sciences network. *Bio Valley*: Website. 2020. URL: <http://www.biovalley.com>
32. Top-Technology-Cluster. *Sustainable Polymers and Applications Research Cluster*: Website. URL: [https://www.uhasselt.be/UH/SPARC-EN/About-SPARC/\(28517\)-SPARC-Over-SPARC-Top-Technology-Cluster.html](https://www.uhasselt.be/UH/SPARC-EN/About-SPARC/(28517)-SPARC-Over-SPARC-Top-Technology-Cluster.html)
33. European Railway Clusters Initiative. *ERCI Eurailclusters*: Website. 2020. URL: <https://eurailclusters.com/about>
34. TREC Danube – Transnational Renewable Energy Cluster Danube. *TREC*: Website. 2020. URL: <http://www.trec-network.eu>
35. List of cluster organizations. *European Cluster Collaboration Platform*: Website. 2020. URL: <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-list>
36. Eye@RIS3: Innovation Priorities in Europe. *Smart Specialization Platform*: Website. 2020. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/map>
37. Ucluster Portal Relaunch. *Ukrainian clusters*: Website. URL: <http://ucluster.org/en/blog/2020/03/ucluster-portal-relaunch>

References

1. Communication from the commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards world-class clusters in the European Union: Implementing the broad-based innovation strategy (2008). *European Union Law*: Website. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0652:REV1:en:PDF>
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. For a European Industrial Renaissance (2014). *European Union Law*: Website. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0014>
3. Commission Regulation (EU) No 651/2014 of 17 June 2014 declaring certain categories of aid compatible with the internal market in application of Articles 107 and 108 of the Treaty Text with EEA relevance (2014).

- European Union Law*: Website. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AAOJ.L_.2014.187.01.0001.01.ENG
4. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank. Investing in a smart, innovative and sustainable industry. A renewed EU Industrial Policy Strategy (2017). *European Union Law*: Website. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2017:0479:FIN>
 5. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehionalnoho rozvytku peomyslovosti na period do 2020 roku [On approval of the 2020 State regional development strategy] (2014). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2014, Aug 6, 385. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> [in Ukrainian].
 6. Pro shvalennya Kontseptsiyi Zahalnodержavnoyi tsilyovoyi ekonomichnoyi prohramy rozvytku na period do 2020 roku [On approval of the Concept of the 2020 State targeted economic development program] (2013). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2013, Aug 17, 603-r. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-%D1%80> [in Ukrainian].
 7. Pro shvalennya Stratehiyi rozvytku maloho i serednyoho pidpryemnytstva v Ukrayini na period do 2020 roku [On approval of the 2020 small and medium entrepreneurship development Strategy in Ukraine] (2017). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2017, May 24, 504-r. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80> [in Ukrainian].
 8. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi prohramy rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva na 2016-2020 roky [On approval of the 2016-2020 State program of cross-border cooperation development] (2016). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2016, Aug 23, 554. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].
 9. Mikhaylov, A. (2013). Features of the Triple Helix Model in Cross-Border Clusters. *World Applied Science Journal*, 21(12), 1734-1738. Retrieved from [http://www.idosi.org/wasj/wasj21\(12\)13/5.pdf](http://www.idosi.org/wasj/wasj21(12)13/5.pdf)
 10. Kurowska-Pysz, J. (2016). Opportunities for Cross-Border Entrepreneurship Development in a Cluster Model Exemplified by the Polish – Czech Border Region. *Sustainability*, 8(3). DOI: <https://doi.org/10.3390/su8030230>
 11. Wasiluk, A., & Daniluk, A. (2013). The possibilities of creating cross-border clusters. Vilnius.
 12. Kozyk, V. V., & Myshchysyn, O. L. (2017). Transkordonna klasteri: sutnist' ta osoblyvosti [Cross-border clusters: essence and features]. *Visnyk Natsional'noho universytetu «Lviv's'ka politekhnika». Seriya: Menedzhment ta pidpryemnytstvo v Ukrayini: etapy stanovlennya i problemy rozvytku – Bulletin of the National University «Lviv Polytechnics». Series: Management and entrepreneurship in Ukraine: evolution stages and development problems*, 875, 153-160. [in Ukrainian].
 13. Dobryeva, N. F. (2013). Osnovni napryamy rozvytku transkordonnykh klasteriv v Ukrayini [Main directions of cross-border clusters development in Ukraine]. In *Effectyvni derzhavnogo upravlinnya [Public Management Efficiency]*: Vol. 34 (pp. 246-253). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2013_34_29 [in Ukrainian].
 14. Sala, K. (2016). Clusters as a form of cooperation and innovation on the example of the Bieszczady Cross-Border Tourism Cluster. *Zeszyty Naukowe Malopolskiej Wyzszej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie – Scientific Notebooks of the Malopolska University of Economics in Tarnów*, 32(4), 87-96. Retrieved from <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=1476786>
 15. Mikula, N. A. (Ed.) (2010). Rekomendatsiyi schodo vprovadzhennya novykh form transkordonnoho spivrobitnytstva [Recommendations on introduction of new cross-border cooperation forms]. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
 16. European observatory for clusters and industrial change (2020). *European Commission*: Website. Retrieved from https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/cluster/observatory_en
 17. A vibrant platform at the service of cluster organisations. (2020). *European Cluster Collaboration Platform*: Website. Retrieved from <https://www.clustercollaboration.eu/vibrant-platform-service-cluster-organisations>
 18. New Developments in EU cluster policy (2018). *The European Network of Innovation Agencies*: Website. Retrieved from https://www.taftie.org/sites/default/files/Christophe%20presentation_2018%20%28002%29.pdf
 19. INNOSUP Initiative (2018). *European Cluster Collaboration Platform*: Website. Retrieved from <https://www.clustercollaboration.eu/eu-initiative/innosup-calls>
 20. List of ESCP S3 (2020). *European Cluster Collaboration Platform*: Website. Retrieved from <https://www.clustercollaboration.eu/eu-cluster-partnerships/escp-s3/profiles>
 21. European Strategic Cluster Partnership for Going International (2020). *European Cluster Collaboration Platform*: Website. Retrieved from <https://www.clustercollaboration.eu/eu-cluster-partnerships/escp-4i>
 22. CLUSTRAT New Cluster Concepts for Central Europe (2014). *CLUSTRAT Project*: Website. Retrieved from <http://www.clustrat.eu/clustrat.eu/index.html>
 23. Smart Guide to Cluster Policy (2016). *The European Secretariat for Cluster Analysis*: Website. Retrieved from <https://www.cluster-analysis.org/downloads/smart-guide-to-cluster-policy>
 24. Evaluation of BSR Stars Innovation Express 2015 – in brief (2018). *BSR Stars*: Website. Retrieved from http://www.bsr-stars.eu/wp-content/uploads/2018/01/Evaluation-of-BSR-Stars-Innovation-Express-2015-projects_SHORT-VERSION.pdf

25. Cluster programmes in Europe and beyond (2019). *European cluster conference 2019*: Website. Retrieved from <https://www.eucluster2019.eu/files/events/4538/files/eocic-cluster-programme-report.pdf>
26. *Ivano-Frankivsk Regional State Administration*: Website (2020). Retrieved from <http://www.if.gov.ua>
27. *Chernivtsi Regional State Administration*: Website (2020). Retrieved from <https://bukoda.gov.ua>
28. *Zakarpattia Regional State Administration*: Website ((2020). Retrieved from <https://carpathia.gov.ua>
29. Medicon Valley (2020). *Medicon Valley Alliance*: Website. Retrieved from <http://mva.org/about-mva/medicon-valley>
30. The Bio Innovation Growth mega Cluster (2020). *BIG-Cluster*: Website. Retrieved from <https://www.bigc-initiative.eu>
31. Bio Valley. The life sciences network (2020). *Bio Valley*: Website. Retrieved from <http://www.biovalley.com/>
32. Top-Technology-Cluster (2020). *Sustainable Polymers and Applications Research Cluster*: Website. Retrieved from [https://www.uhasselt.be/UH/SPARC-EN/About-SPARC/\(28517\)-SPARC-Over-SPARC-Top-Technology-Cluster.html](https://www.uhasselt.be/UH/SPARC-EN/About-SPARC/(28517)-SPARC-Over-SPARC-Top-Technology-Cluster.html)
33. European Railway Clusters Initiative (2020). *ERCI Eurailclusters*: Website. Retrieved from <https://eurailclusters.com/about>
34. TREC Danube – Transnational Renewable Energy Cluster Danube (2020). *TREC*: Website. Retrieved from <http://www.trec-network.eu>
35. List of cluster organizations (2020). *European Cluster Collaboration Platform*: Website. Retrieved from <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-list>
36. Eye@RIS3: Innovation Priorities in Europe (2020). *Smart Specialization Platform*: Website. Retrieved from <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/map>
37. Ucluster Portal Relaunch (2020). *Ukrainian Clusters*: Website. Retrieved from <http://ucluster.org/en/blog/2020/03/ucluster-portal-relaunch>

Demedjuk O. P. Perspectives of cross-border clusters development in the border oblasts of the Western Ukraine.

Clusters are considered to be the key to secure the competitiveness of the regional economy and implementation of goals under the innovative smart specialization directions in the entire developed world, including most EU countries. The EU is conducting a comprehensive goal-oriented cluster policy, which is part of its industrial policy. It supports and develops numerous initiatives, provides funding by the programs concerning clustering, and promotes the visibility and internationalization of clusters. Meanwhile, in Ukraine, the cluster policy is lacking. Although the importance of clusters development is noted in several programs and strategic documents, there isn't any actual organizational or financial support of their activity. The paper aims to define the perspectives of cross-border clusters development along the Western border of Ukraine, taking into account their proximity to the EU, areas of specialization of adjoining regions, and peculiarities of functioning of clusters in Ukraine. The paper examines the peculiarities of the cluster policies in the EU and in Ukraine. The major initiatives and programs of cluster development in the EU are determined. The current condition of clusters development in the border oblasts of the Western Ukraine is analyzed. The examples of successful cross-border clusters in the EU are offered. The list of declared cross-border clusters with Ukrainian participation in the border oblasts of the Western Ukraine is presented. The clusters in the adjoining regions of neighbouring countries along the Western border of Ukraine in the domains related to major directions of clusters activity in the respective Ukrainian oblasts within the cross-border region are detected. The smart specialization areas of the adjoining regions of neighbouring countries along the Western border of Ukraine in the domains within the major directions of clusters activity in the respective Ukrainian oblasts in the framework of the cross-border region are analyzed. The main bottlenecks of cross-border clusters development are outlined and the primary directions of their solution are suggested.

Key words: EU cluster policy, cross-border clusters, cluster initiatives, smart specialization areas, oblasts along the Western border of Ukraine.

Демедюк Ольга Петрівна – провідний інженер сектору проблем транскордонного співробітництва ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: olya_demedjuk@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1942-2161>).

Demedjuk Olha Petrivna – Leading Engineer of the Sector of problems of transborder cooperation of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 24.05.2020 р.